

V. ПАЗАР НА ТРУДА

Изследване на заетите лица, средствата за работна заплата и други разходи за труд

Обект, обхват и единици на наблюдението

Обект на годишното наблюдение са всички икономически активни на територията на страната единици – държавни, общински и частни юридически лица, регистрирани по БУЛСТАТ и представили отчет пред НСИ за дейността си през годината.

Цел на наблюдението и основни дефиниции

Цел на годишното наблюдение е да се съберат статистически данни за изчисляване на два основни показателя, характеризиращи пазара на труда: заети лица в националната икономика и средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за наблюдаваната календарна година. Тези показатели основно се използват в макроикономическите анализи, а също и при формиране на макрорамката за съставяне на бюджета за следващата година.

Заети са всички лица, извършващи определена трудова дейност в обществената или частния сектор на икономиката, за която получават трудово възнаграждение или доход. Общият брой на заетите включва: наетите лица по трудово правоотношение по Кодекса на труда и наетите лица по служебно правоотношение по Закона за държавния служител; наетите по граждански договор, които не работят в повече от една фирма; собствениците на фирми, които участват пряко в дейността им (без получаващите само дивиденди). В броя на заетите лица не са включени военнослужещите.

Средният годишен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение е средна аритметична от средния им списъчен брой през отделните месеци. Средният списъчен брой по месеци е средна аритметична от списъчния състав за всеки календарен ден.

Елементите на брунтното трудово възнаграждение са:

- основно трудово възнаграждение за отработено време (заплата, надница);
- допълнително трудово възнаграждение за продължителна работа, за работа при вредни или при други специфични условия на труд, за по-висока лична квалификация на лица с научна степен, за работа на смени и работа на специален режим, за нощен труд и други;
- други специфични допълнителни трудови възнаграждения, уговорени с колективния или индивидуалния трудов договор;
- възнаграждение за годишен или друг платен отпуск;

- премии и еднократни възнаграждения;
- възнаграждения за извънреден труд и работа в почивните дни.

Брунтната годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е възнаграждението в пари или натура, заплащано на наетите лица обикновено на редовни интервали от време, преди отчисляването на данъци (Данък върху доходите на физическите лица - ДДФЛ) и на социални осигуровки за сметка на наетите. Не се включват здравноосигурителните вноски и допълнителното задължително пенсионно осигуряване, както и вноските, които работодателят внася за своите наети във фондовете: „Професионална квалификация и безработица“, „Пенсии“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“. Не се включват и обезщетенията, изплатени на наетите по Кодекса на труда, Кодекса за задължителното обществено осигуряване и Закона за държавния служител, а също така и обезщетенията и помощите за сметка на осигурителните фондове.

Средната брутна годишна заплата се изчислява, като начислените средства за работна заплата за отчетната година се разделят на средния списъчен брой на наетите по трудово и служебно правоотношение, без лицата в отпуск по майчинство.

Източници на информация

За годишното наблюдение източници на информация са:

- Годишният статистически формуляр „Отчет за заетите лица, средствата за работна заплата и други разходи за труд“, който е приложение към годишния баланс, осигуряващ информация за: средния списъчен брой на наетите лица и средствата им за работна заплата, за работещите собственици, движението на наетите лица и състава на средствата за работна заплата в предприятията на двустранно счетоводство. Той се съставя по данни, извлечени от първичната документация на отчетната единица - таблицата за отчитане на явяванията и неявяванията на работа, платежните ведомости, счетоводните сметки, трудовите договори, заповедите за освобождаване от работа, за разрешаване на отпуски, договорите за управление на предприятието, гражданските договори.

- Годишният статистически формуляр за дейността на частните фирми, прилагащи едностранно счетоводно записване, осигуряващ информация за средния годишен брой на заетите, упражняващи частна практика и водещи едностранно счетоводство, както и за наетите от тях лица.